

หน้าที่การเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ผศ.พ.ต.อ.หญิง นิรมล ชื่นสงวน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์และมนต์เสน่ห์แห่งประวัติศาสตร์ มีความเป็นเอกราช มีวัฒนธรรมอันดีงามในแบบฉบับของตนเองที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนถึงยุคปัจจุบัน หากย้อนเรื่องราวไปครั้งกรุงสุโขทัยซึ่งใช้รูปแบบการปกครองแบบปิตุราชาธิปไตยหรือพ่อปกครองลูก เรียกพระมหากษัตริย์ว่าพ่อขุน แสดงให้เห็นถึงพระมหากษัตริย์ทรงมีความใกล้ชิด ให้ความห่วงใย ใส่ใจดูแลราษฎรเสมือนคนในครอบครัว โดยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โปรดให้สร้างกระดิ่งแขวนไว้ที่หน้าประตูพระราชวัง เมื่อประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนก็ให้ไปส่งกระดิ่งร้องเรียน พระองค์ก็จะเสด็จมารับเรื่องราวร้องทุกข์ อีกทั้งยังมีการให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนในทางเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิต ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า "...ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้า ทองค้า..." แม้ในราชธานีต่อมาจะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองกับราษฎรไปตามสภาพทางสังคม แต่พระมหากษัตริย์ก็ยังคงใช้หลักธรรมทางศาสนาซึ่งเป็นแบบแผนที่ประชาชนยึดถือมาเป็นหลักในการปกครองบ้านเมืองให้เกิดความเป็นธรรมและสงบเรียบร้อย

ปวงชนชาวไทยอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ก่อนครั้งนั้นพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ก็ได้มีการวางรากฐานเตรียมความพร้อมให้ประชาชนในการที่จะต้องรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการปกครองในอนาคต เช่น การปฏิรูประบบราชการ การเลิกทาส ในสมัยรัชกาลที่ ๕ การจัดตั้งเมืองจำลองประชาธิปไตยชื่อดุสิตธานี ในสมัยรัชกาลที่ 6 หรือแม้แต่ในยุคเปลี่ยนผ่านซึ่งรัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงตั้งพระทัยที่จะมอบประชาธิปไตย และพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนเพราะทรงเห็นว่าคนไทยมีการศึกษาดีขึ้น มีความคิดที่พัฒนามากขึ้นและสนใจทางการเมืองอย่างแพร่หลาย ตามที่พระองค์ได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ในระหว่างเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา แต่ต่อมามีการปฏิวัติเกิดขึ้นเสียก่อน

สิ่งสำคัญอันสูงสุดที่อยู่คู่กับชาติไทย คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นมิ่งขวัญและศูนย์รวมจิตใจคนในชาติ ทรงอุทิศพระวรกายในการประกอบพระราชกรณียกิจให้แก่ประเทศไทยในทุก ๆ ด้าน ปัจจุบันประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ในรูปแบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นคือตัวของประชาชนเอง ที่จะทำให้ประชาธิปไตยเกิดความยั่งยืนพัฒนา และมีเสถียรภาพ เพื่อให้เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนได้อย่างแท้จริง พลเมืองในสังคมประชาธิปไตยจึงต้องประกอบด้วยสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ควบคู่กันไปเสมอ หากพิจารณาในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 เรื่อง สิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพ เป็นเพียงข้อกำหนด

เบื้องต้นที่พลเมืองไทยทุกคนพึงปฏิบัติ ซึ่งแท้จริงแล้วคุณสมบัตินี้ของความเป็นพลเมือง มีคุณลักษณะที่กว้างขวางกว่านั้น ทั้งยังขึ้นอยู่กับบริบท สังคม ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศหรือพื้นที่นั้นๆ ด้วย ความเป็นพลเมืองจึงเป็นเรื่องที่ต้องมีการสั่งสอน อบรม ปลูกฝัง ในประเทศที่ได้รับการยกย่องเป็นประชาธิปไตยที่สุดในโลก อย่างนอร์เวย์ ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง หรือประเทศที่ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพที่มั่นคง เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมนี มีการให้การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยมีแนวคิดที่ว่า เมื่อสังคมใดมีพลเมืองมากถึงจำนวนหนึ่ง (Critical Mass) สังคมนั้นจะกลายเป็น “Civil Society” คือพลเมืองที่เอาใจใส่ชุมชน สังคม มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ การเมืองภาคประชาชนจะเข้มแข็ง การปกครองท้องถิ่นจะเข้มแข็ง ชุมชนก็จะเข้มแข็ง ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทถ่วงดุลกับอำนาจทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ สร้างนิตยการลงมือทำโดยเริ่มจากตนเอง เพราะทำได้ทันที ไม่ใช่เพียงแต่รอคอยหรือเรียกร้องให้รัฐบาล พรรคการเมือง ส.ส. มาแก้ไขให้เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามอีกหนึ่งความสำคัญของการเป็นพลเมือง คือความเป็นตัวตน การรักษาเอกลักษณ์ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของชาติ ต้องตระหนักถึงความเป็นมาและบริบทของสังคม แม้แต่ประเทศอังกฤษที่พัฒนาแล้ว และเป็นต้นแบบการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของหลายประเทศในโลก ยังคงยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์กับความเป็นชาติและพลเมือง โดยในพิธีการมอบสัญชาติของอังกฤษ จะมีพิธีกล่าวสาบานถึงความจงรักภักดีแก่กษัตริย์และรัชทายาท อีกประการหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือความสามารถและทักษะในการเลือกและวิเคราะห์ข้อมูล ในยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก รวดเร็ว การเสพข้อมูลทุติยภูมิอย่างมีวิจารณญาณถือเป็นหน้าที่พลเมืองที่สำคัญในปัจจุบันนี้ เพื่อมิให้ตนเองต้องตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง หรือถูกแสวงหาผลประโยชน์จากอุดมการณ์และความเชื่อ

ดังนั้นพลเมืองไทยจะต้องยึดหลักสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความรับผิดชอบ เคารพกติกา เสียสละ มีส่วนร่วม เข้าใจความแตกต่าง มีปัญญา ใช้วิจารณญาณ รักษาประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม

บรรณานุกรม

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2559). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

หน่วยราชการในพระองค์. (2566). <https://www.royaloffice.th/>.

<https://www.gov.uk/government/publications/british-citizenship-successful-applicants/citizenship-ceremonies-guidance-notes-english-and-welsh>